

Details van het verantwoord kredietbeleid

I. Inleiding

Sinds eind 2010 heeft Van Lanschot Kempfen (VLK) een verantwoord kredietbeleid. In lijn met dit beleid worden vanaf begin 2011 alle nieuwe en bestaande zakelijke kredieten – waar mogelijk en relevant – met behulp van een zogenaamd kredietfilter beoordeeld op betrokkenheid bij tien verschillende verantwoord ondernemen thema's. Voldoet een kredietnemer niet (volledig) aan de in het verantwoord kredietbeleid gestelde eisen, dan zal Van Lanschot Kempfen via een engagementstrategie (dialoog) verbeteringen trachten te realiseren.

Het verantwoord kredietbeleid is gebaseerd op o.a. de volgende bronnen:

1. Kernwaarden¹ van Van Lanschot Kempfen en de uitkomsten van onze dialoog met stakeholders
2. United Nations Global Compact (UNGC)
3. OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen)
4. United Nations Guiding Principles on business and Human Rights (UNGP)
5. Richtlijnen van de International Labour Organisation (ILO)

Op basis van bovenstaande bronnen zijn de volgende tien thema's voor het verantwoord kredietbeleid vastgesteld:

1. Mensenrechtenschendingen
2. Fundamentele arbeidsrechten
3. Milieu
4. Anti-corruptie
5. Wapens
6. Tabak
7. Bont
8. Kansspelen
9. Porno
10. Dierproeven
11. Nucleaire energie

In de nu volgende paragrafen (II-1 tot en met II-11) worden bovenstaande thema's nader toegelicht.

¹ De kernwaarden van Van Lanschot Kempfen zijn ondernemersgeest, vakmanschap, toewijding, discretie en specialisatie.

II-1 Mensenrechtenschendingen

Achtergrond van het thema

Mensenrechten gelden voor alle mensen ongeacht hun nationaliteit, woonplaats, geslacht, etnische groep, kleur, religie, taal etc. Mensenrechten omvatten niet alleen burgerrechten maar tevens politieke rechten, economische, sociale en culturele rechten. Veelal worden deze rechten verwoord in vrijheden: de vrijheid van godsdienst, meningsuiting, vereniging en onderwijs. Andere universele mensenrechten zijn: het recht om gevrijwaard te blijven van slavernij, marteling, vooroordelen, discriminatie en racisme. Of: het recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtmatige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid. De hier genoemde lijst van mensenrechten is niet uitputtend.

Het door VLK ondertekende Global Compact bevat twee mensenrechten-statements:

- 1) Ondertekenaars dienen binnen de grenzen van hun invloedssfeer de internationale uitgevaardigde mensenrechten te eerbiedigen.
- 2) Ondertekenaars dienen zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig worden aan schendingen van mensenrechten.

Daarnaast bevatten ook de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights diverse bepalingen ten aanzien van mensenrechten.

Onze positie ten aanzien van mensenrechten

Als verantwoorde wealth manager erkent VLK dat zij – samen met overheden, bedrijven/organisaties en individuen – een verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van het naleven van mensenrechten. Onder mensenrechten worden verstaan de International Bill of Human Rights, bestaande uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Internationale Verdrag voor Burger- en Politieke Rechten en het Internationale Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten.² Deze mensenrechten komen ook terug in de internationale standaarden die VLK ondersteunt, namelijk UN Global Compact³, de UN Guiding Principles on Human Rights (UNGP)⁴ en de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen)⁵.

VLK streeft er naar mensenrechten (zoals hierboven gedefinieerd) te allen tijde na te leven, in alle verschillende rollen die zij vervult, inclusief die van kredietverlener. Dit betekent ook dat VLK – voor zover relevant en mogelijk – haar kredietnemers zal aanspreken op het eerbiedigen van de hierboven genoemde mensenrechten (naast het voldoen aan lokale wetten).

De aard van onze kredietnemers

De zakelijke financieringsportefeuille van VLK is sterk geconcentreerd. Het betreft vooral kredietverlening aan Nederlandse middelgrote en kleinere ondernemingen en professionals in sectoren die relatief weinig betrokkenheid hebben bij (mogelijke) mensenrechtenschendingen (business professionals, health care professionals, etc). Het aantal kredietnemers in de maakindustrie en/of met buitenlandse productielocaties is gering. De meeste kredietnemers hebben hun (productie)activiteiten vooral in Nederland en vallen zodoende onder de relatief strenge Nederlandse regelgeving (en handhaving) inzake mensenrechten.

Due diligence

Om daadwerkelijke en potentiële negatieve mensenrechteneffecten in relatie tot haar kredietverlening te kunnen identificeren, voorkomen en verminderen heeft VLK een doorlopend due diligence proces ingericht. De due diligence richt zich met name op kredietnemers (inclusief hun leveranciersketens) met een (potentieel) hoog risicoprofiel ten aanzien van (materiële) mensenrechtenschendingen ('salient risks'). In de praktijk betekent dit dat vooral kredietnemers in risicovolle sectoren (zoals bijvoorbeeld de

² Zie ook de verdere uitwerking van de internationale mensenrechten in de Internationale Conventie ten aanzien van burgerlijke en politieke rechten (1966), de Internationale Conventie ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten (1966) en de ILO beginselen.

³ <https://www.unglobalcompact.org/>

⁴ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁵ Zie <http://mneguidelines.oecd.org/guidelines/>

agrarische sector, kleding, speelgoed, meubels en overige maakindustrie, olie/gas en mijnbouw) aanvullend worden onderzocht. Voor deze kredietnemers wordt periodiek een speciaal kredietfilter ingevuld (zowel voorafgaand als tijdens de kredietverstrekking). Indien hieruit blijkt dat deze kredietnemers mensenrechten schenden, eigen productie-units buiten Nederland of de westerse geïndustrialiseerde wereld⁶ hebben of hun belangrijkste toeleveranciers in die regio hebben, worden zij als 'potentieel hoog risico' aangemerkt. Met deze kredietnemers start VLK een engagementtraject.

Engagement

Het engagementtraject met 'potentieel hoog risico' kredietnemers is er op gericht een beter beeld te krijgen van hun (mogelijke) betrokkenheid⁷ bij mensenrechtenschendingen en tevens de inhoud en toepassing van hun mensenrechtenbeleid. Hoe VLK vervolgens handelt is afhankelijk van de situatie:

- Indien de uitkomst van het kredietfilter is dat de kredietnemer mensenrechtenschendingen *veroorzaakt* of daar aan *bijdraagt*, dan is VLK in lijn met de OESO Richtlijnen en UNGP *direct verbonden aan* de mensenrechtenschending. De OESO Richtlijnen en UNGP volgend zullen wij in dat geval onze invloed gebruiken om de kredietnemer aan te zetten de schendingen te beëindigen, zich open te stellen voor klachten van benadeelden en eventuele herstelmaatregelen te treffen. Daarnaast zullen we - ook met het oog op de lange termijn - in gesprek gaan over het mensenrechtenbeleid van de kredietnemer. VLK verwacht dat zo'n beleid voldoet aan de bepalingen van de OESO Richtlijnen en UNGP. Dit betekent dat de kredietnemer in staat is om actuele en potentiële mensenrechtenschendingen te identificeren, te voorkomen en/of te verminderen⁸. Tevens verwachten we van de kredietnemer dat hij - voor zover dat nog niet gedaan is - zelf een afdoende klachtenmechanisme opzet (in lijn met OESO Richtlijnen/UNGP) of in een soortgelijk al bestaand mechanisme gaat participeren en benadeelden voortaan actief zal wijzen op het bestaan van deze mechanismen. Samenvattend verwacht VLK van de kredietnemer een concreet plan van aanpak om - binnen 6 maanden - verbeteringen te realiseren. Indien de kredietnemer geen gehoor geeft aan onze verzoeken zullen we de kredietrelatie heroverwegen. Beëindiging van de kredietovereenkomst (zodra dit contractueel mogelijk is) behoort dan tot de mogelijkheden.
- Indien de 'potentieel hoog risico' kredietnemer zelf geen mensenrechtenschendingen veroorzaakt of daar aan bijdraagt, maar tegelijkertijd geen duidelijk mensenrechtenbeleid heeft opgesteld, zal VLK haar invloed aanwenden om er voor te zorgen dat dit beleid (in lijn met OESO en UNGP) wordt geformuleerd.

Grote en kleine kredietnemers

De (beleids)eisen die VLK aan kredietnemers stelt kunnen in de praktijk mede afhankelijk zijn van de omvang van de onderneming. Van grotere kredietnemers zal meer worden gevraagd dan van kleinere. Hierbij kan dus niet anders dan een case-by-case benadering worden gevolgd.

- **Grote, internationale kredietnemers** hebben bij voorkeur een mensenrechtenbeleid geformuleerd in lijn met de richtlijnen van UNGP en de OESO Richtlijnen. Zij kunnen aantonen hoe zij dit hebben vertaald naar verantwoordelijkheden, (risico)managementsystemen en procedures, inclusief zogenaamde grievance mechanisms (voor het melden van klachten) en remedy mechanisms (voor het compenseren van schades). Tevens kunnen deze kredietnemers aantonen hoe zij rapporteren over hun mensenrechtenbeleid, de implementatie en de resultaten.
- **Kleinere (familie) bedrijven** zullen bovenstaand beleid, implementatie en rapportage in veel gevallen niet hebben. Dat betekent echter nog niet dat deze kredietnemers daarmee geen oog hebben voor het identificeren, voorkomen en verminderen van hun betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen. Het is bijvoorbeeld heel wel mogelijk dat zij (voorzorgs)maatregelen hebben genomen maar deze niet vast hebben gelegd in beleid en rapportages. In deze gevallen zal

⁶ De westerse geïndustrialiseerde wereld is gedefinieerd als 'High Income OECD countries'. Dit betreft 31 landen; zie voor verdere details <https://www.oecd.org/tad/xcred/48405330.pdf> (pag 13-14).

⁷ UNGP en OECD onderscheiden drie vormen van betrokkenheid bij negatieve mensenrechteneffecten: *veroorzaken van, bijdragen aan of direct verbonden zijn aan*. Gegeven de aard van onze zakelijke kredietverlening achten we alleen de laatste vorm (*direct verbonden aan*) als een reële optie; de kans op de andere twee vormen van betrokkenheid achten we nihil.

⁸ Hierbij zullen kredietnemers indien relevant ook gewezen worden op de mogelijkheid eventuele gedragscodes, certificeringsmogelijkheden en duurzame ketenbeheerinitiatieven te omarmen.

VLK de kredietnemer daarom vragen aanvullende informatie te leveren waaruit blijkt dat hij zijn (potentiële en actuele) betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen tracht te identificeren, voorkomen en verminderen. Ook grievance en remedy mechanisms zullen hierbij dan aan de orde komen, met name indien de kredietnemer negatieve *impact op mensenrechten veroorzaakt of er aan bijdraagt*.

II-2 Fundamentele arbeidsrechten

Achtergrond van het thema

De International Labour Organisation (ILO) heeft een set van internationale arbeidsrechten opgesteld welke wereldwijd worden gezien als de standaard. Het doel van deze rechten is o.a. het bevorderen van gelijke arbeidskansen voor mannen en vrouwen, het garanderen van de vrijheid van vakvereniging en het tegengaan van kinderarbeid en gedwongen arbeid. Daarnaast heeft de ILO beginselen geformuleerd ten aanzien van arbeidsomstandigheden, gezondheid/veiligheid op de werkvloer, arbeidsduur, lonen, opleidingen, etc. (niet uitputtende lijst).

Arbeidsrechten komen ook terug in het door VLK ondertekende Global Compact:

- 1) Ondertekenaars dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven
- 2) Ondertekenaars dienen iedere vorm van verplichte en of gedwongen arbeid uit te bannen
- 3) Ondertekenaars dienen te werken aan de effectieve afschaffing van kinderarbeid
- 4) Ondertekenaars dienen discriminatie in arbeid en beroep te bestrijden.

Daarnaast bevatten ook de OESO en UNGP Richtlijnen diverse bepalingen ten aanzien van arbeidsrechten (zie ook II-1, mensenrechten).

Onze positie ten aanzien van fundamentele arbeidsrechten

VLK onderschrijft de beginselen van de ILO⁹ en streeft er naar deze te allen tijde na te leven, in alle verschillende rollen die zij vervult, inclusief die van kredietverlener. Dit betekent dat VLK – voor zover relevant en mogelijk – haar kredietnemers zal aanspreken op het eerbiedigen van de hierboven genoemde ILO-beginselen, inclusief de tripartiete ILO-verklaring¹⁰ (naast het voldoen aan lokale wetten).

De aard van onze kredietnemers

De zakelijke financieringsportefeuille van VLK is sterk geconcentreerd. Het betreft vooral kredietverlening aan Nederlandse middelgrote en kleinere ondernemingen en professionals in sectoren die relatief weinig betrokkenheid hebben bij (mogelijke) arbeidsrechtenschendingen (business professionals, health care professionals, etc). Het aantal kredietnemers in de maakindustrie en/of met buitenlandse productielocaties is gering. De meeste kredietnemers hebben hun (productie)activiteiten vooral in Nederland en vallen zodoende onder de relatief strenge Nederlandse regelgeving (en handhaving) inzake arbeidsrechten, inclusief de regelgeving ten aanzien van gezondheid en veiligheid op de werkplek.

Due diligence

Om daadwerkelijke en potentiële negatieve arbeidsrechteneffecten in relatie tot haar kredietverlening te kunnen identificeren, voorkomen en verminderen heeft VLK een doorlopend due diligence proces ingericht. De due diligence richt zich met name op kredietnemers (inclusief hun leveranciersketens) met een potentieel hoog risicoprofiel ten aanzien van (materiële) arbeidsrechtenschendingen ('salient risks'). In de praktijk betekent dit dat vooral kredietnemers in risicovolle sectoren (zoals bijvoorbeeld de agrarische sector, kleding, speelgoed, meubels en overige maakindustrie, olie/gas en mijnbouw) aanvullend worden onderzocht. Voor deze kredietnemers wordt periodiek een speciaal kredietfilter ingevuld (zowel voorafgaand als tijdens de kredietverstrekking). Indien hieruit blijkt dat deze kredietnemers fundamentele arbeidsrechten schenden, eigen productie-units buiten Nederland of de westerse geïndustrialiseerde wereld¹¹ hebben of hun belangrijkste toeleveranciers in die regio hebben,

⁹ Hiermee gaat VLK verder dan Global Compact voorschrijft. Global Compact schrijft immers maar een deel van de ILO beginselen voor. Voor een lijst van alle ILO beginselen wordt verwezen naar www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm

¹⁰ Zie: www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_094386/lang--en/index.htm

¹¹ Zie voetnoot 6.

worden zij als 'potentieel hoog risico' aangemerkt. Met deze kredietnemers start VLK een engagementtraject.

Engagement

Het engagementtraject met 'potentieel hoog risico' kredietnemers is er op gericht een beter beeld te krijgen van hun (mogelijke) betrokkenheid¹² bij arbeidsrechtenschendingen en tevens de inhoud en toepassing van hun arbeidsrechtenbeleid. Hoe VLK vervolgens handelt is afhankelijk van de situatie:

- Indien de uitkomst van de kredietfilter is dat de kredietnemer arbeidsrechtenschendingen *veroorzaakt* of daar aan *bijdraagt*, dan is VLK in lijn met de OESO Richtlijnen en UNGP *direct verbonden aan* de arbeidsrechtenschending. De OESO Richtlijnen en UNGP volgend zullen wij in dat geval onze invloed gebruiken om de kredietnemer aan te zetten de schendingen te beëindigen, zich open te stellen voor klachten van benadeelden en eventuele herstelmaatregelen te treffen. Daarnaast zullen we - ook met het oog op de lange termijn - in gesprek gaan over het arbeidsrechtenbeleid van de kredietnemer. VLK verwacht dat zo'n beleid voldoet aan de bepalingen van de ILO, de OESO Richtlijnen en UNGP. Dit betekent dat de kredietnemer in staat is om actuele en potentiële arbeidsrechtenschendingen te identificeren, te voorkomen en/of te verminderen¹³. Tevens verwachten we van de kredietnemer dat hij - voor zover dat nog niet gedaan is - zelf een afdoende klachtenmechanisme opzet (in lijn met OESO Richtlijnen/UNGP) of in een soortgelijk al bestaand mechanisme gaat participeren en benadeelden voortaan actief zal wijzen op het bestaan van deze mechanismen. Samenvattend verwacht VLK van de kredietnemer een concreet plan van aanpak om - binnen 6 maanden - verbeteringen te realiseren. Indien de kredietnemer geen gehoor geeft aan onze verzoeken zullen we de kredietrelatie heroverwegen. Beëindiging van de kredietovereenkomst (zodra dit contractueel mogelijk is) behoort dan tot de mogelijkheden.
- Indien de 'potentieel hoog risico' kredietnemer zelf geen arbeidsrechtenschendingen veroorzaakt of daar aan bijdraagt, maar tegelijkertijd geen duidelijk arbeidsrechtenbeleid heeft opgesteld, zal VLK haar invloed aanwenden dat dit beleid (in lijn met ILO, OESO Richtlijnen en UNGP) wordt geformuleerd.

Grote en kleine kredietnemers

De (beleids)eisen die VLK aan kredietnemers stelt kunnen in de praktijk mede afhankelijk zijn van de omvang van de onderneming. Van grotere kredietnemers zal meer worden gevraagd dan van kleinere. Hierbij kan dus niet anders dan een case-by-case benadering worden gevolgd.

- **Grote, internationale kredietnemers** hebben een arbeidsrechtenbeleid geformuleerd, in lijn met de ILO-beginselen, de tripartiete ILO-verklaring en tevens OESO Richtlijnen en UNGP. Zij kunnen aantonen hoe zij dit hebben vertaald naar verantwoordelijkheden, (risico)managementsystemen en procedures, inclusief zogenaamde grievance mechanisms (voor het melden van klachten) en remedy mechanisms (voor het compenseren van schades). Tevens kunnen deze kredietnemers aantonen hoe zij rapporteren over hun arbeidsrechtenbeleid, de implementatie en de resultaten.
- **Kleinere (familie) bedrijven** zullen bovenstaand beleid, implementatie en rapportage in veel gevallen niet hebben. Dat betekent echter nog niet dat deze kredietnemers daarmee geen oog hebben voor het identificeren, voorkomen en verminderen van hun betrokkenheid bij arbeidsrechtenschendingen. Het is bijvoorbeeld heel wel mogelijk dat zij (voorzorgs)maatregelen hebben genomen maar deze niet vast hebben gelegd in beleid en rapportages. In deze gevallen zal VLK de kredietnemer daarom vragen aanvullende informatie te leveren waaruit blijkt dat hij zijn (potentiële en actuele) betrokkenheid bij arbeidsrechtenschendingen tracht te identificeren, voorkomen en verminderen. Ook grievance en remedy mechanisms zullen hierbij dan aan de orde komen, met name indien de kredietnemer negatieve impact op arbeidsrechten veroorzaakt of er aan bijdraagt.

¹² UNGP en OECD onderscheiden drie vormen van betrokkenheid bij negatieve mensenrechteneffecten: *veroorzaken van, bijdragen aan of direct verbonden zijn aan*. Gegeven de aard van onze zakelijke kredietverlening achten we alleen de laatste vorm (*direct verbonden aan*) als een reële optie; de kans op de andere twee vormen van betrokkenheid achten we nihil.

¹³ Hierbij zullen kredietnemers indien relevant ook gewezen worden op de mogelijkheid eventuele gedragscodes, certificeringsmogelijkheden en duurzame ketenbeheerinitiatieven te omarmen.

II-3 Milieu

Achtergrond van het thema

Iedere onderneming heeft – zij het in mindere of meerdere mate – een (negatieve) impact op het milieu. Om deze impact te beheersen heeft Global Compact de volgende drie principes geformuleerd:

- 1) Ondertekenaars dienen voorzorg te betrachten bij hun benadering van ‘milieu-uitdagingen’,
- 2) Ondertekenaars dienen initiatieven te ondernemen om een groter milieubesef te bevorderen
- 3) Ondertekenaars dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Daarnaast bevatten ook de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen diverse bepalingen ten aanzien van milieu.

Verantwoord kredietbeleid milieu

VLK onderschrijft de milieubeginselen van Global Compact en OESO en streeft er naar deze beginselen na te leven in alle geledingen van haar eigen organisatie.

Daarnaast zal VLK - voor zover relevant en mogelijk - haar kredietnemers aanspreken op het naleven van de Global Compact en OESO milieubeginselen en - als minimum - de relevante lokale wetten. Hierbij dient te worden aangemerkt dat de zakelijke financieringsactiviteiten van VLK geconcentreerd zijn in Nederlandse middelgrote en kleinere ondernemingen en dat de (productie)activiteiten van deze ondernemingen zich voor het grootste deel in Nederland afspelen. Dit betekent dat onze zakelijke kredietnemers al onderworpen zijn aan de relatief strenge Nederlandse milieuregeling.

Impact op milieu

VLK verwacht van haar kredietnemers in de eerste plaats dat hun bedrijfsactiviteiten geen negatief effect hebben op beschermde (natuur)gebieden zoals genoemd in drie belangrijke internationale overeenkomsten: de Unesco World Heritage Convention, de Ramsar Convention on Wetlands en gebieden aangewezen door de World Conservation Union (categorie I t/m IV). Aansluitend mogen de bedrijfsactiviteiten geen negatief effect hebben op diersoorten die op de Red List of Threatened Species van de IUCN staan of op de CITES-lijst met bedreigde diersoorten. Ook de handel in bedreigde plant- en diersoorten (zoals genoemd op deze lijsten) is onacceptabel. Daarnaast verwacht VLK van haar kredietnemers dat zij er naar streven zo min mogelijk water te gebruiken, waterverontreiniging te voorkomen en de uitstoot van schadelijke stoffen en broeikasgassen te reduceren (zowel relatief als absoluut, in lijn met (toekomstige) klimaatwetgeving). Tevens dienen zij de introductie van exotische soorten in ecosystemen te voorkomen.

Due diligence

Om de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact op milieu in relatie tot haar kredietverlening te kunnen identificeren, voorkomen en verminderen heeft VLK een doorlopend due diligence proces ingericht. De due diligence richt zich met name op kredietnemers (inclusief hun leveranciersketens) met een potentieel hoog risicoprofiel ten aanzien van (materiële) milieuschendingen (‘salient risks’). In de praktijk betekent dit dat vooral kredietnemers in risicovolle sectoren (zoals bijvoorbeeld de agrarische sector, kleding, speelgoed, meubels en overige maakindustrie) aanvullend worden onderzocht. Voor deze kredietnemers wordt periodiek een speciaal kredietfilter ingevuld (zowel voorafgaand als tijdens de kredietverstrekking). Indien hieruit blijkt dat deze kredietnemers milieuregels overtreden, eigen productie-units buiten Nederland of de westerse geïndustrialiseerde wereld¹⁴ hebben of hun belangrijkste toeleveranciers in die regio hebben, worden zij als ‘potentieel hoog risico’ aangemerkt. Met deze kredietnemers start VLK een engagementtraject.

Engagement

Het engagementtraject met ‘potentieel hoog risico’ kredietnemers is er op gericht een beter beeld te

¹⁴ Zie voetnoot 6.

krijgen van hun (mogelijke) betrokkenheid¹⁵ bij milieuovertredingen en tevens de inhoud en toepassing van hun milieubeleid. Hoe VLK vervolgens handelt is afhankelijk van de situatie:

- Indien de uitkomst van het kredietfilter is dat de kredietnemer milieuovertredingen *veroorzaakt* of daar aan *bijdraagt*, dan is VLK in lijn met de OESO Richtlijnen *direct verbonden aan* de milieuovertreding. De OESO Richtlijnen volgend zullen wij in dat geval onze invloed gebruiken om de kredietnemer aan te zetten de overtredingen te beëindigen, zich open te stellen voor klachten van benadeelden en eventuele herstelmaatregelen te treffen. Daarnaast zullen we - ook met het oog op de lange termijn - in gesprek gaan over het milieubeleid van de kredietnemer. VLK verwacht dat zo'n beleid voldoet aan de bepalingen van de OESO Richtlijnen. Dit betekent dat de kredietnemer in staat is om actuele en potentiële milieuovertredingen te identificeren, te voorkomen en/of te verminderen¹⁶. Tevens verwachten we van de kredietnemer dat hij - voor zover dat nog niet gedaan is - zelf een afdoende klachtenmechanisme opzet (in lijn met de OESO Richtlijnen) of in een soortgelijk al bestaand mechanisme gaat participeren en benadeelden voortaan actief zal wijzen op het bestaan van deze mechanismen. Samenvattend verwacht VLK van de kredietnemer een plan van aanpak om - binnen 6 maanden - verbeteringen te realiseren. Indien de kredietnemer geen gehoor geeft aan onze verzoeken, dan zullen we de kredietrelatie heroverwegen. Beëindiging van de kredietovereenkomst (zodra dit contractueel mogelijk is) behoort dan tot de mogelijkheden.
- Indien de 'potentieel hoog risico' kredietnemer zelf geen milieuovertredingen veroorzaakt of daar aan bijdraagt, maar tegelijkertijd geen duidelijk milieubeleid heeft opgesteld, zal VLK haar invloed aanwenden om er voor te zorgen dat dit beleid (in lijn met OESO Richtlijnen) wordt geformuleerd.

Grote en kleine kredietnemers

De (beleids)eisen die VLK aan kredietnemers stelt kunnen in de praktijk mede afhankelijk zijn van de omvang van de onderneming. Van grotere kredietnemers zal meer worden gevraagd dan van kleinere. Hierbij kan dus niet anders dan een case-by-case benadering worden gevolgd.

- **Grote, internationale kredietnemers** hebben bij voorkeur een milieubeleid geformuleerd in lijn met de richtlijnen van de OESO. Zij kunnen aantonen hoe zij dit hebben vertaald naar verantwoordelijkheden, (risico)managementsystemen en procedures, inclusief zogenaamde grievance mechanisms (voor het melden van klachten) en remedy mechanisms (voor het compenseren van schades). Tevens kunnen deze kredietnemers aantonen hoe zij rapporteren over hun milieubeleid, de implementatie en de resultaten.
- **Kleinere (familie) bedrijven** zullen bovenstaand beleid, implementatie en rapportage in veel gevallen niet hebben. Dat betekent echter nog niet dat deze kredietnemers daarmee geen oog hebben voor het identificeren, voorkomen en verminderen van hun betrokkenheid bij milieuschendingen. Het is bijvoorbeeld heel wel mogelijk dat zij (voorzorgs)maatregelen hebben genomen maar deze niet vast hebben gelegd in beleid en rapportages. In deze gevallen zal VLK de kredietnemer daarom vragen aanvullende informatie te leveren waaruit blijkt dat hij zijn (potentiële en actuele) betrokkenheid bij milieuschendingen tracht te identificeren, voorkomen en verminderen. Ook grievance en remedy mechanisms zullen hierbij dan aan de orde komen, met name indien de kredietnemer negatieve *impact op het milieu veroorzaakt of daar aan bijdraagt*.

¹⁵ OECD onderscheidt drie vormen van betrokkenheid bij negatieve effecten: *veroorzaken van, bijdragen aan of direct verbonden zijn aan*. Gegeven de aard van onze zakelijke kredietverlening achten we alleen de laatste vorm (*direct verbonden aan*) als een reële optie; de kans op de andere twee vormen van betrokkenheid achten we nihil.

¹⁶ Hierbij zullen kredietnemers indien relevant ook gewezen worden op de mogelijkheid eventuele gedragscodes, certificeringsmogelijkheden en duurzame ketenbeheerinitiatieven te omarmen.

II-4 Corruptie

Achtergrond van het thema

Corruptie is het verschijnsel waarbij een persoon of organisatie in een machtspositie, ongeoorloofde gunsten verleent in ruil voor een tegenprestatie (of als vriendendienst). Het is een zeer complex verschijnsel, onder andere omdat het tal van verschijningsvormen kent. Denk bijvoorbeeld aan het gunnen van werk of contracten aan specifieke personen en partijen. Of aan het sponsoren van politieke partijen in ruil voor een bepaald beleid. Daarnaast bestaan er culturele verschillen ten aanzien van de beoordeling van corruptie. Zo is het in sommige landen bijvoorbeeld heel gewoon dat er een kleine vergoeding wordt betaald om ambtenaren hun werk (sneller) te laten doen; in Nederland zijn deze facility payments niet gebruikelijk.

Volgens Nederlands en internationaal recht mogen bedrijven geen (direct of indirect) smeergeld of andere 'onrechtmatige voordelen' aanbieden of ontvangen. Die laatste opvatting komt ook terug in het Global Compact statement dat ook door VLK is getekend: 'Ondertekenaars moeten elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping'.

Daarnaast bevatten ook de OESO Richtlijnen diverse bepalingen ten aanzien van anti-corruptie.

Verantwoord kredietbeleid anti-corruptie

VLK onderschrijft bovengenoemd anti-corruptie-beginsel van Global Compact en de OESO Richtlijnen en streeft er naar deze beginselen na te leven in alle geledingen van haar eigen organisatie. Voor haar cliënten heeft VLK het anti-corruptie statement van Global Compact en de OESO met name verwerkt in haar cliëntacceptatiebeleid (zie elders). Verder zal VLK, als onderdeel van het verantwoord kredietbeleid, haar kredietnemers (voor zover relevant en mogelijk) aanspreken op het naleven van het Global Compact en OESO anti-corruptie-beginsel en - als minimum - de relevante lokale wetten. Hierbij dient te worden aangemerkt dat de zakelijke financieringsactiviteiten van VLK geconcentreerd zijn in Nederlandse middelgrote en kleinere ondernemingen en dat de (productie)activiteiten van deze ondernemingen zich voor het grootste deel in Nederland afspelen. Dit betekent dat onze zakelijke kredietnemers al onderworpen zijn aan de relatief strenge Nederlandse anti-corruptie-regelgeving.

Due diligence

Om de daadwerkelijke en potentiële betrokkenheid bij corruptie via kredietverlening te kunnen identificeren, voorkomen en verminderen heeft VLK een doorlopend due diligence proces ingericht. Dit proces richt zich met name op kredietnemers (inclusief hun leveranciersketens) met een (potentieel) hoog risicoprofiel ten aanzien van materiële ('salient') corruptiezaken. In de praktijk betekent dit dat vooral kredietnemers in risicovolle sectoren (zoals bijvoorbeeld de agrarische sector, kleding, speelgoed, meubels en overige maakindustrie, olie/gas en mijnbouw) aanvullend worden onderzocht. Voor deze kredietnemers wordt periodiek een speciaal kredietfilter ingevuld (zowel voorafgaand als tijdens de kredietverstrekking). Indien hieruit blijkt dat deze kredietnemers betrokken zijn bij corruptiezaken, eigen productie-units buiten Nederland of de westerse geïndustrialiseerde wereld¹⁷ hebben of hun belangrijkste toeleveranciers in die regio hebben, worden zij als 'potentieel hoog risico' aangemerkt. Met deze kredietnemers start VLK een engagementtraject.

Engagement

Het engagementtraject met 'potentieel hoog risico' kredietnemers is erop gericht een beter beeld te krijgen van hun (mogelijke) betrokkenheid¹⁸ bij corruptiezaken en tevens de inhoud en toepassing van hun anti-corruptiebeleid. Hoe VLK vervolgens handelt is afhankelijk van de situatie:

- Indien de uitkomst van het kredietfilter is dat de kredietnemer corruptie *veroorzaakt* of daar aan *bijdraagt*, dan is VLK in lijn met OESO Richtlijnen *direct verbonden aan* deze corruptie. De OESO

¹⁷ De westerse geïndustrialiseerde wereld is gedefinieerd als 'High Income OECD countries'. Dit betreft 31 landen; zie voor verdere details <https://www.oecd.org/tad/xcred/48405330.pdf> (pp. 13-14).

¹⁸ UNGP en OESO Richtlijnen onderscheiden drie vormen van betrokkenheid bij negatieve mensenrechteneffecten: *veroorzaken van*, *bijdragen aan* of *direct verbonden zijn aan*. Gegeven de aard van onze zakelijke kredietverlening achten we alleen de laatste vorm (*direct verbonden aan*) als een reële optie; de kans op de andere twee vormen van betrokkenheid achten we nihil.

Richtlijnen volgend zullen wij in dat geval onze invloed gebruiken om de kredietnemer aan te zetten de corruptie te beëindigen, zich open te stellen voor klachten van benadeelden en eventuele herstelmaatregelen te treffen. Daarnaast zullen we - ook met het oog op de lange termijn - in gesprek gaan over het anti-corruptie beleid van de kredietnemer. VLK verwacht dat een dergelijk beleid voldoet aan de bepalingen van de OESO Richtlijnen en dat de kredietnemer in staat is om actuele en potentiële corruptiezaken te identificeren, te voorkomen en/of te verminderen¹⁹. Tevens verwachten we van de kredietnemer dat hij – voor zover dat nog niet gedaan is - zelf een afdoende klachtenmechanisme opzet (in lijn met de OESO Richtlijnen) of in een soortgelijk al bestaand mechanisme gaat participeren en benadeelden voortaan actief zal wijzen op het bestaan van deze mechanismen. Samenvattend verwacht VLK van de kredietnemer een concreet plan van aanpak om - binnen 6 maanden - verbeteringen te realiseren. Indien de kredietnemer geen gehoor geeft aan onze verzoeken zullen we de kredietrelatie heroverwegen. Beëindiging van de kredietovereenkomst (zodra dit contractueel mogelijk is) behoort dan tot de mogelijkheden.

- Indien de ‘potentieel hoog risico’ kredietnemer zelf geen corruptiezaken veroorzaakt of daar aan bijdraagt, maar tegelijkertijd geen duidelijk anti-corruptie beleid heeft opgesteld, zal VLK haar invloed aanwenden om er voor te zorgen dat dit beleid (in lijn met de OESO Richtlijnen) wordt geformuleerd.

Grote en kleine kredietnemers

De (beleids)eisen die VLK aan kredietnemers stelt kunnen in de praktijk mede afhankelijk zijn van de omvang van de onderneming. Van grotere kredietnemers zal meer worden gevraagd dan van kleinere. Hierbij kan dus niet anders dan een case-by-case benadering worden gevolgd.

- **Grote, internationale kredietnemers** hebben bij voorkeur een anti-corruptie beleid geformuleerd in lijn met de richtlijnen van de OESO. Zij kunnen aantonen hoe zij dit hebben vertaald naar verantwoordelijkheden, (risico)managementsystemen en procedures (denk bijvoorbeeld aan compliance, ethiek, interne controle en scholingsprogramma’s), inclusief zogenaamde grievance mechanisms (voor het melden van klachten) en remedy mechanisms (voor het compenseren van schades). Tevens kunnen deze kredietnemers aantonen hoe zij rapporteren over hun anti-corruptie beleid, de implementatie en de resultaten.
- **Kleinere (familie) bedrijven** zullen bovenstaand beleid, implementatie en rapportage in veel gevallen niet hebben. Dat betekent echter nog niet dat deze kredietnemers daarmee geen oog hebben voor het identificeren, voorkomen en verminderen van hun betrokkenheid bij corruptie. Het is bijvoorbeeld heel wel mogelijk dat zij (voorzorgs)maatregelen hebben genomen maar deze niet vast hebben gelegd in beleid en rapportages. In deze gevallen zal VLK de kredietnemer daarom vragen aanvullende informatie te leveren waaruit blijkt dat hij zijn (potentiële en actuele) betrokkenheid bij anti-corruptie schendingen tracht te identificeren, voorkomen en verminderen. Ook grievance en remedy mechanisms zullen hierbij dan aan de orde komen, met name indien de kredietnemer via corruptie negatieve *impact veroorzaakt of er aan bijdraagt*.

In aanvulling op bovenstaande vier beleidsstandpunten – welke in het verlengde liggen van Global Compact, OESO, UNGP en ILO – heeft VLK, op basis van haar stakeholderdialogen en eigen kernwaarden, nog zeven **aanvullende beleidsstandpunten** geformuleerd. Deze aanvullende beleidsstandpunten worden in de volgende paragrafen uiteen gezet (4.5 tot en met 4.11).

Net als hierboven is beschreven voor de beleidsstandpunten 4.1 tot en met 4.4 geldt voor de beleidsstandpunten 4.5 tot en met 4.11 dat, indien VLK serieuze aanwijzingen heeft dat een (potentiële) kredietnemer niet voldoet aan de gestelde eisen, zij een nader onderzoek zal instellen en met de kredietnemer in overleg zal treden. Ook hier geldt de eerder beschreven **engagementstrategie** met een termijn van 6 maanden. Bij het uitblijven van verbeteringen zal VLK zich ook hier herbezinnen en - indien nodig - alsnog haar verantwoordelijkheid nemen. Het verbreken van de relatie behoort dan tot de mogelijkheden.

¹⁹ Hierbij zullen kredietnemers indien relevant ook gewezen worden op de mogelijkheid eventuele gedragscodes, certificeringsmogelijkheden en duurzame ketenbeheerinitiatieven te omarmen.

II-5 Wapens

Achtergrond van het thema

Wapens zijn zo oud als de mensheid en worden over de hele wereld geproduceerd, verhandeld en gebruikt. De wapenindustrie is in veel landen dan ook een serieuze economische sector. Anno 2018 zijn wapens daarmee moeilijk meer uit het wereldbeeld weg te denken. Tegelijkertijd bestaat er echter een (wereldwijde) maatschappelijke beweging die aandacht vraagt voor de negatieve maatschappelijke effecten van wapenproductie, -handel en -gebruik. Veelal wordt hierbij gewezen op de illegale wapenhandel of het gebruik van zogenaamde controversiële wapens zoals clusterbommen. Die laatste treffen niet alleen soldaten, maar vaak ook grote groepen onschuldige burgers.

Verantwoord kredietbeleid wapens

VLK financiert kredietnemers die (direct of indirect) betrokken zijn bij wapens alleen indien:

- 1) zij opereren binnen de geldende (*lokale*) wet- en regelgeving met betrekking tot de productie, de opslag, de handel in en het gebruik van wapens; en
- 2) het geen *controversiële* wapens betreft; en
- 3) de wapens *niet* worden geleverd aan landen of personen op de EU sanctielijst, fragiele of falende staten, landen die in burgeroorlog zijn, dubieuze en/of corrupte afnemers, terroristische organisaties en de (georganiseerde) misdaad.

Ad 1. Geldende (lokale) wet- en regelgeving

Onder genoemde wet- en regelgeving vallen tevens de (internationale) resoluties, verdragen, sancties en regelgeving zoals die door Nederland zijn opgesteld en/of ondertekend c.q. geratificeerd. Hierin zijn de Charter of the United Nations, de definities uit de Common Military List of the European Union en de Europese sanctielijst met betrekking tot wapens, leidend.

Met *productie* van wapens wordt bedoeld de productie en assemblage van eindproducten, halffabrikaten van eindproducten of wapensystemen, munitie, wapengeleidingssystemen en munitiedragers.

Met *handel* in wapens wordt bedoeld zowel de directe handel tussen producent en eindgebruiker van de (onderdelen van) wapens, als elke vorm van tussenhandel in deze (onderdelen van) wapens.

Ad 2. Controversiële wapens

In lijn met het internationale humanitaire recht spreekt VLK zich uit tegen *controversiële wapens*. Controversiële wapens zijn wapens waarvan de effecten disproportioneel zijn en/of die geen onderscheid (kunnen) maken tussen militaire en burgerdoelen. VLK verstrekt geen kredieten aan organisaties en individuen die betrokken zijn bij het ontwikkelen, produceren, testen, opslaan en/of onderhouden van dergelijke wapens en munitie. VLK beschouwt persoonsgerichte landmijnen, clusterbommen, nucleaire, biologische en chemische wapens als controversiële wapens.

VLK past verder het zogenaamde *dual use criterium* toe. Met het *dual use criterium* wil VLK voorkomen dat zakelijke kredietnemers die enkel *generieke* onderdelen ontwikkelen, produceren, testen, opslaan, onderhouden of verhandelen (bijvoorbeeld staal), worden uitgesloten van financiering omdat hun onderdelen gebruikt worden voor de productie van controversiële wapens. Het toepassen van het dual use criterium zorgt er tevens voor dat kredietnemers die *essentiële* onderdelen²⁰ ontwikkelen, produceren, testen, opslaan, onderhouden of verhandelen, wel betrokken worden geacht bij controversiële wapens.

Rondom clustermunition en munitiedragers volgen we een 'tertiaire' betrokkenheidsbenadering. Dit betekent dat we geen leningen verstrekken aan munitiedragers die betrokken zijn bij clustermunition. We maken hierbij geen onderscheid tussen munitiedragers die wel of niet speciaal zijn gemaakt voor clustermunition. Echter, munitiedragers dienen te voldoen aan de volgende criteria: (1) onze dataprovider heeft bewijs dat de munitiedrager dienst kan doen als drager van clustermunition; (2) de munitiedrager is

²⁰ Essentiële onderdelen zijn onderdelen die specifiek gemaakt zijn voor toepassing in controversiële wapens (en dus geen andere - generieke - toepassingen kennen).

getest en gecertificeerd voor het gebruik van deze munitie.

Voor de *wapenhandel* geldt dat organisaties, die voor (een deel van) hun omzet afhankelijk zijn van de handel in (onderdelen van) controversiële wapens en munitie, geweerd dienen te worden (uitsluiting).

Ad 3. Uitsluitingslijst van afnemers en landen

VLK spreekt zich uit tegen de financiering van wapens en munitie (zowel de *conventionele* als *controversiële*) indien er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt voor ernstige schendingen van internationale mensenrechten. Ook wapenleveranties aan fragiele of falende staten²¹, landen die in burgeroorlog zijn, dubieuze en/of corrupte afnemers, terroristische organisaties en de (georganiseerde) misdaad zijn niet toegestaan. Om vast te stellen welke landen en personen onder bovenstaande definities vallen, volgt VLK onder andere de Europese sanctielijst²².

Aan de landen en personen op de EU sanctielijst mogen dus *noch* controversiële wapens, *noch* conventionele wapens worden geleverd. Producenten en handelaren die zich hieraan schuldig maken dienen te worden uitgesloten.

II-6 Tabak

Achtergrond van het thema

Tabak heeft negatieve maatschappelijke gevolgen. Het wordt door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) gezien als een van de grootste publieke gezondheidsrisico's. Jaarlijks sterven er wereldwijd circa 7 miljoen mensen aan de gevolgen van het gebruik van tabak. Daarnaast is tabak een risicofactor bij meerdere ziekten, zoals kanker, diabetes, chronische longziekten en hart- en vaatziekten.

De omvang van de negatieve impact van tabak heeft geleid tot het eerste internationale, publieke en juridisch bindende verdrag gericht op de reductie van tabaksgebruik: de WHO Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC, 2005). Dit verdrag is inmiddels getekend door 181 overheden.

Verantwoord kredietbeleid tabak

VLK erkent dat tabak wereldwijd grote negatieve gevolgen heeft voor mens en natuur. Om die reden hanteert zij voor tabak een uitsluitingsbeleid.

Uitsluiting

VLK onderhoudt geen directe relaties met producenten van tabak en rookwaren. Dit betekent dat VLK aan deze bedrijven geen kredieten verstrekt²³.

VLK kan wel op indirecte wijze betrokken raken (of zijn) bij producenten van tabak en rookwaren. Zo kan VLK bijvoorbeeld:

- relaties onderhouden met klanten, afnemers of toeleveranciers van producenten van tabak en rookwaren; of
- ten behoeve van klanten beleggen in financiële titels die zijn uitgegeven door producenten van tabak en rookwaren.

²¹ Door de Wereldbank gedefinieerd als 'low income countries under stress'.

²² *Restrictive measures (sanctions) in force*, http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf. (meest recente versie). Voor het vaststellen van corrupte landen wordt onder andere gebruik gemaakt van de Corruption Perception Index van Transparency International (www.transparency.org).

²³ VLK sluit tabak ook uit van haar overige activiteiten, zoals ondersteuning bieden bij kapitaalmarkttransacties en beleggingen in haar participatieportefeuille en eigen beleggingsportefeuille. Zie bijvoorbeeld het tabaksbeleid: vanlanschotkempfen.com/vo-bancaire-kernactiviteiten.

II-7 Bont

Achtergrond van het thema

Bont is – vooral in Nederland - een controversieel thema. Hoewel de productie van (en de handel in) veel soorten bont wettelijk is toegestaan, beoordelen grote groepen in de Nederlandse samenleving bont als een onnodig luxeproduct. Daarbij wordt vaak gewezen op het dierenwelzijn en het feit dat de bontindustrie dieren enkel fokt om hun vel. Tegelijkertijd kunnen bij bovenstaande anti-bont-opvattingen de nodige kanttekeningen worden geplaatst. Zo zijn er bijvoorbeeld ook andere industrietakken waar dierenwelzijn een issue is of waar dieren enkel worden gefokt om hun vlees. Denk bijvoorbeeld aan de bio-industrie.

Verantwoord kredietbeleid bont

VLK verleent geen zakelijke kredieten aan bontproducenten. Er is wel een kans dat VLK indirect betrokken is, bijvoorbeeld via de kredietverlening aan detailhandelsbedrijven in de kledingsector. Deze eventuele betrokkenheid zal echter zeer gering zijn.

Om de betrokkenheid bij bont voortdurend te kunnen monitoren (en er - indien gewenst - een engagementtraject aan te koppelen) is het thema bont opgenomen in het VO-risicofilter.

II-8 Kansspelen

Achtergrond van het thema

De publieke opinie ten aanzien van kansspelen is verre van homogeen. Wat voor sommigen een prettig tijdverdijs is, wordt door anderen gezien als een potentiële broedplaats voor witwaspraktijken. Ook het thema gokverslaving speelt in het debat een belangrijke rol.

Verantwoord kredietbeleid kansspelen

Kansspelen worden gedefinieerd als (niet uitputtende lijst) loterijen, bingo's en het gokken op sportuitslagen. Producenten/verkopers van gokmachines en uitbaters van gokhallen en casino's vallen ook binnen de definitie.

Om betrokkenheid bij witwassen te voorkomen is er een streng compliance / CDD-beleid geformuleerd. Daarnaast is er – als onderdeel van het verantwoord kredietbeleid – besloten dat het financieren van kansspelbedrijven alleen toegestaan is in landen waar strikte regelgeving en handhaving bestaat; deze regelgeving dient ook het gokverslavingsaspect te adresseren. In de praktijk betekent bovenstaande dat financiering van kansspelen enkel is toegestaan in de Benelux.

Het financieren van kansspelbedrijven die hun diensten via Internet, TV of telefoon aanbieden, is niet toegestaan, ook niet in de Benelux. Deze keuze hangt nauw samen met het medium: kansspelen via Internet, TV en telefoon kunnen worden aangeboden vanuit landen waar dit verboden is, zijn onvoldoende in staat om de identiteit (inclusief leeftijd) van de cliënt vast te stellen, en kunnen de herkomst van het ingezette geld onvoldoende verifiëren.

Indien VLK een kansspelbedrijf financiert, dan dient de kredietnemer aan de volgende eisen te voldoen:

- Het bedrijf verricht haar kansspelactiviteiten enkel in de Benelux (strikte regelgeving en handhaving);
- Het bedrijf heeft aantoonbaar beleid gericht op het voorkomen van witwaspraktijken;
- Het bedrijf heeft, indien relevant, een aantoonbaar beleid (inclusief implementatie en rapportage) ter bestrijding van gokverslaving (ook gericht op minderjarigen).

II-9 Porno

Achtergrond van het thema

De porno-industrie is wereldwijd verspreid en kent tal van duurzaamheidsissues. Naast mensenrechtenschendingen (o.a. mensenhandel) en slechte arbeidsomstandigheden speelt bijvoorbeeld ook witwassen een rol. Toch is porno tegelijkertijd een belangrijke economische sector en in veel landen wettelijk toegestaan, zij het dat het wettelijke kader en de daarbij behorende handhaving per land sterk uiteenloopt.

Verantwoord kredietbeleid porno

Porno wordt gedefinieerd als (niet uitputtende lijst): bordelen, escort-services, raam-prostitutie, sex-cinema's, sex-sauna's, porno-internetsites, pornofilmproducenten, pornofilmstudio's, pornobladen, porno-TV, porno-telefoon, etc.

Om betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen, slechte arbeidsomstandigheden en witwassen te voorkomen hanteert Van Lanschot ten aanzien van porno een beleid van "bij voorkeur niet". Deze beleidskeuze geldt niet voor porno via Internet, TV en telefoon; die komt nooit in aanmerking voor financiering. Deze keuze hangt nauw samen met het medium. Porno via Internet, TV en telefoon kan worden aangeboden vanuit landen waar dit verboden is. Daarnaast zijn aanbieders via deze media onvoldoende in staat om de identiteit (incl. leeftijd) van de cliënt vast te stellen.

Als VLK een (potentiële) kredietnemer in deze sector op verantwoord ondernemen toetst, zal zij minstens de volgende criteria hanteren:

De (potentiële) kredietnemer:

- biedt de pornogerelateerde producten of diensten niet aan via Internet, TV of telefoon;
- biedt de pornogerelateerde producten of diensten alleen aan in landen waar strikte regelgeving en handhaving bestaat (in de praktijk betekent dit de Benelux);
- heeft (indien relevant) beleid geformuleerd (inclusief implementatie en rapportage) om arbeids- en mensenrechtenschendingen te voorkomen. Hetzelfde geldt voor witwassen.

II-10 Dierproeven

Achtergrond van het thema

Dierproeven kunnen aanleiding geven tot heftig maatschappelijk debat. Toch zijn dierproeven, mits correct uitgevoerd, niet in strijd met de wet. Sterker nog, in veel landen zijn dierproeven voor bepaalde producten/materialen zelfs bij wet verplicht, bijvoorbeeld vanwege de consumentenveiligheid. Er bestaan daarnaast nog nauwelijks breed geaccepteerde alternatieven voor dierproeven, dus zonder gebruik van dieren. Hoewel veel mensen betrokkenheid bij dierproeven het liefst zouden willen voorkomen, is dit in de praktijk bijna onmogelijk. Tal van instellingen en economische sectoren zijn direct of indirect betrokken bij dierproeven. Zo verrichten veel universiteiten eigen onderzoek, gebruiken voedingsmiddelenproducenten geteste ingrediënten in hun producten en verwerkt de chemie op dieren geteste halffabricaten/stoffen in pesticiden en verf. Verder komen er ook in de farmacie veel geteste stoffen voor en worden er in de sector voor huishoudelijke producten en persoonlijke verzorging eveneens tal van schoonmaakartikelen en cosmetica op dieren getest. In het maatschappelijke debat moeten vooral onderzoeksinstituten die dierproeven verrichten het ontgelden. Daarnaast liggen dierproeven voor cosmetica gevoeliger dan voor medicijnen en zijn proeven met grote dieren (apen, katten, honden) vaker het mikpunt van kritiek dan proeven met eencelligen of muizen.

Verantwoord kredietbeleid dierproeven

VLK financiert *onderzoekinstellingen* en *bedrijven* die zelf dierproeven doen (*directe* betrokkenheid) alleen indien aan alle hierna volgende eisen is voldaan.

De instelling/het bedrijf:

- beschikt over een vergunning om dierproeven te verrichten;
- laat de noodzaak van haar proeven door een onafhankelijke commissie beoordelen;
- beschikt over interne procedures die het welzijn van de dieren zoveel mogelijk garandeert;
- verricht de proeven conform de geldende wettelijke regels en kan dat ook aantonen (audit rapporten);
- verricht in Europa geen proeven voor de cosmetische industrie (want dit is bij wet verboden);
- gebruikt voor haar proeven geen beschermde diersoorten (zie IUCN “red list”)²⁴;
- investeert actief in de 3 V’s, te weten Vervanging (zoeken naar alternatieven voor dierproeven, bijvoorbeeld computermodellen), Vermindering (afbouw van het aantal proeven en het aantal gebruikte dieren) en Verfijning (verbetering van de gebruikte methodes); en
- heeft een open houding ten aanzien van belangen- en actiegroepen.

Op dieren geteste stoffen worden in vele economische sectoren verwerkt. Om die reden is deze *indirecte* betrokkenheid bij dierproeven geen reden voor uitsluiting.

II-11 Nucleaire energie

Achtergrond van het thema

In Nederland is nucleaire energie al jarenlang onderwerp van maatschappelijke debat. Soms bevindt dit debat zich enige tijd op de achtergrond, maar dan laait het plots weer op. Door sommigen wordt kernenergie gezien als een (relatief) schone manier van energieopwekking (geen of weinig CO₂-uitstoot). Anderen bekritisieren echter de gevaren van deze vorm van energieproductie. Meestal richten deze zich op de gebruikte technieken (onvoldoende beheersbaar in geval van calamiteiten, stralingsgevaar, etc) en de afvalproblematiek (kernafval moet honderden jaren worden opgeslagen en is daarmee een bedreiging voor de omgeving en volgende generaties). Niet overal ter wereld wordt een soortgelijk debat rondom kernenergie gevoerd. In Frankrijk is kernenergie bijvoorbeeld veel breder geaccepteerd en minder onderwerp van debat.

Verantwoord kredietbeleid nucleaire energie

De kernenergiesector is een wereldwijde sector met grote multinationale spelers en overheden in de hoofdrol. Gezien het bedrijfsmodel van VLK - het financieren van voornamelijk Nederlandse middelgrote en kleinere (familie-)ondernemingen - lijkt de kans klein dat VLK direct of indirect betrokken is (of zal raken) bij kernenergie.

VLK heeft geen zakelijke kredieten verleend aan kernenergieproducenten. Om eventuele indirecte betrokkenheid bij kernenergie voortdurend te kunnen monitoren (en er - indien gewenst - een engagementtraject aan te koppelen) is het thema kernenergie opgenomen in het VO-risicofilter.

²⁴ Zie voor meer informatie www.iucnredlist.org/

Tot slot

De zakelijke kredietverlening van VLK richt zich met name op Nederland en is geconcentreerd in enkele economische sectoren. Zoals onderstaande tabel laat zien betreft het vooral financiële instellingen en houdstermaatschappijen (51% van de kredieten), vastgoed (15%) en professionele dienstverlening (13%; advocaten, accountants, consultants, etc)*.

VLK is met haar kredietverlening dus niet materieel betrokken bij sectoren en thema's waar doorgaans de grootste duurzaamheidsuitdagingen spelen: olie- en gas, mijnbouw, chemie, farmacie, grootschalige bosbouw / landbouw / veeteelt / visserij, stuwdammen, kerncentrales of andere vormen van elektriciteitsopwekking, voedselproductie, genetische modificatie, etc**. Datzelfde geldt voor aan dieren gerelateerde activiteiten als circussen, dolfinaria en huisdierfokkers.

Gegeven deze niet materiële betrokkenheid bij deze sectoren en thema's heeft VLK hiervoor geen specifiek sector/thema-beleid ontwikkeld. Dit betekent echter geenszins dat we de eventuele duurzaamheidsproblematiek in deze sectoren zouden negeren. Daar waar individuele (potentiële) kredietnemers directe/indirecte relaties hebben met genoemde sectoren/thema's, zal VLK het verantwoord ondernemen beleid van deze (potentiële) kredietnemers meewegen in het kredietproces. Daarbij zal zij zich laten leiden door het hierboven genoemde verantwoord kredietbeleid, de daarin gestelde internationale richtlijnen en standaarden en verdere internationale wet- en regelgeving die van toepassing is op de sectoren.

Als voorbeeld kan het thema 'gezondheid' dienen. Hiervoor hebben we geen apart beleid geformuleerd, met name omdat we vinden dat dit thema - gegeven onze kredietportefeuille - voldoende gedekt wordt door andere onderdelen van ons verantwoorde kredietbeleid, bijvoorbeeld binnen de thema's fundamentele arbeidsrechten (o.a. veiligheid en gezondheid op het werk) en milieu (o.a. productie van en omgang met gevaarlijke/chemische stoffen). Andere, aan gezondheid gerelateerde verantwoord ondernemen-onderwerpen (bijvoorbeeld de toegang tot medicijnen en de internationale gedragscode (WHO) ten aanzien van flesvoeding) zijn voor het kredietbedrijf van VLK niet relevant. VLK financiert namelijk geen producenten van flesvoeding en ook geen multinationale producenten van medicijnen.

Een enkele stakeholder wil dat VLK ook apart beleid formuleert voor cross-sector onderwerpen zoals dierenwelzijn, natuur of gezondheid, ondanks dat VLK niet materieel betrokken is bij de achterliggende sectoren. Hoewel we de mening respecteren, zijn we van mening dat ons verantwoord kredietbeleid afdoende is.

* De tabel is te vinden op de website van Van Lanschot Kempfen

(<https://www.vanlanschotkempfen.com/nl/financieel/financiele-resultaten/2019>), 'Appendix bij de Pillar 3 disclosures 2019 (Engelstalig)', pagina 3.

** Mochten er in deze sectoren al kredietuitzettingen bestaan, dan zijn deze in totaliteit minder dan € 1 miljoen per sector.

Table 1 Composition of loan portfolio at 31/12/2019

Item	Amount (€ million)	%
Agriculture		
Crop and animal production, hunting and related service activities	93	7
Other	0	0
Manufacturing		
Other, including rubber and plastic products	14	1
Construction of buildings	15	1
Wholesale and retail trade		
Wholesale trade, except of motor vehicles and motorcycles	27	2
Retail trade, except of motor vehicles and motorcycles	37	3
Other	0	0
Transport and storage		
Other, including warehousing and support activities for transportation	0	0
Accommodation and food service activities		
Other, including accommodation	7	0
Information and communication		
Other, including computer programming, consultancy and related activities	6	0
Real estate activities		
Real estate activities	202	15
Professional, scientific and technical activities		
Legal and accounting activities	95	7
Activities of head offices, management consultancy activities	167	12
Other, including other professional, scientific and technical activities	4	0
Administrative and support service activities		
Other, including rental and leasing activities	8	1
Education		
Other	1	0
Human health services and social work activities		
Human health activities	51	4
Other, including residential care activities	7	1
Arts, entertainment and recreation		
Other, including libraries, archives, museums and other cultural activities	5	0
Other services		
Other, including activities of membership organisations	9	1
Financial and insurance activities		
Trusts, funds and similar financial entities	110	8
Other credit granting	149	11
Activities auxiliary to financial services and insurance activities	382	27
Other	5	0
Total	1,395	100